

Výkon trestu odňatia slobody v systéme poľského trestného práva

Anotácia: Problematika výkonu trestu izolácie, ako je trest odňatia slobody, vždy vyvolávala viacero diskusií, a to vzhľadom na skutočnosť, že jeho dôsledkom je zásah do osobnej slobody jednotlivca. Článok opisuje právne normy, ktoré platia pre diskutovanú tému v poľskej trestnej legislatíve. Autor sa zaoberá témami týkajúcimi sa cieľov výkonu trestu odňatia slobody, typov zariadení na výkon trestu a systémov výkonu tohto trestu.

Kľúčové slová: trestné právo, odňatie slobody, Poľsko.

Pojem trestu

Na trest je možné sa pozerat' z mnohých aspektov, najmä zo sociologického, psychologického, filozofického, pedagogického a aj právneho. V právnom význame trest nasleduje ako reakcia na porušovanie zákazov alebo príkazov obsiahnutých v príslušnej norme. Trest predstavuje určitý spôsob riešenia konfliktov rôzneho druhu a spoločenských napätí spôsobených narušením spoločenského poriadku. Predmetom záujmu tejto štúdie je trest ako reakcia na činy, ktoré sú zločinmi, čiže kriminálny trest.

V literatúre sa stretávame s mnohými definíciami trestu, ktoré ale nie sú veľmi diferencované. Môžeme uviesť charakteristické vlastnosti trestu, medzi ktoré patria:

- vedomé postihovanie páchatel'a trestného činu osobnou ujmu – táto ujma sa obmedzuje na zásah do osobných hodnôt trestanej osoby, ako sú sloboda, česť, občianske práva, majetok a nedávno dokonca život (trest smrti)¹;
- na použitie trestu je nutná existencia viny. V čl. 1 § 3 Trestného zákonníka Poľskej republiky je vyjadrený jeden zo základných princípov súčasného trestného práva: *nullum crimen sine culpa* – vina musí byť zistená a priradená páchatel'ovi zločinu, v prípade chýbajúcej viny alebo nemožnosti niekomu ju priradiť je uloženie kriminálneho trestu vylúčené. Predpoklad trestnej zodpovednosti na základe viny znamená, podľa názoru Najvyššieho súdu PR, že páchatel' nesie trestnú zodpovednosť za spáchaný čin len v takom rozsahu, v akom je možné predložiť mu obvinenie, pričom stupeň závažnosti tohto obvinenia, a teda aj rozsah zodpovednosti, určujú princípy subjektívizácie a individualizácie [pozri aj rozhodnutie Najvyššieho súdu PR zo 4. novembra 2002, III. TZ 58/02, LEX č. 56846];
- kompetencia udeľovania trestu v súlade z Ústavou Poľskej republiky patrí orgánom spravodlivosti – nezávislým súdom.

Zhrnutím uvedeného môžeme trest definovať ako „osobnú ujmu, ktorou je postihnutý páchatel' trestného činu a ktorá je reakciou na spáchaný trestný čin, vyjadruje odsúdenie trestného činu a je udeľovaný orgánom štátu, ktorý je na to ústavne oprávnený“².

Podobné vyjadrenie kriminálneho trestu uvádza A. Marek. Podľa jeho názoru „kriminálny trest je osobná ujma, ktorou je postihnutý páchatel' ako odplatou za spáchaný trestný čin a ktorá vyjadruje odsúdenie ním spáchaného činu a je udelený v mene štátu súdom“³.

Z. Sienkiewicz definuje trest podobne ako W. Wróbel a A. Zoll, v prvom rade uvádza jeho významové vlastnosti. Je potrebné dodať, že autori vymenovávajú identické vlastnosti. Nakoniec definícia trestu nadobúda nasledujúcu podobu: „Trest (kriminálny) je uvedený

¹ GARDOCKI, L. Prawo karne, Warszawa 2010, s. 232.

² WRÓBEL, W., ZOLL, A. Polskie prawo karne-część ogólna, Kraków 2010, s. 412.

³ MAREK, A. Prawo karne, Warszawa 2011, s. 276.

v zákone, ukladaný súdom, je negatívnou reakciou na spáchaný trestný čin, spočívajúcou v postihnutí páchatel'a osobnou ujmu, ktorej cieľom je poskytnúť zadosťučinenie spoločenskému pocitu spravodlivosti a zároveň naplňať preventívne ciele⁴.

L. Tyszkiewicz nachádza v definícii trestu miesto v rámci príslušných teórií trestu. Táto definícia obsahuje vlastnosti, ktorými sa vyznačuje trest na základe retribučných, ako aj preventívnych teórií. V súlade s retribučnými teóriami trest musí prinášať zadosťučinenie a odplatu za spáchaný trestný čin. Preventívne teórie zase poukazujú na účelovosť trestu, ktorý má mať určité prínosy pre spoločnosť. Definícia trestu zapadajúca do rámca miešaných teórií spájajúcich odplatu so spoločenským pôsobením nadobúda nasledujúcu podobu: „Kriminálny trest je zámerná ujma a odsúdenie zároveň, udelený kompetentným orgánom svojprávnej osobe, ktorá spáchala zavinený protiprávny čin“⁵.

Výkon trestu odňatia slobody z pohľadu ustanovení poľskej trestnej legislatívy

Dlhoročný proces formovania sa názorov ľudstva úzko súvisiacich s problematikou zmyslu, obsahu, cieľov a funkcií trestu a tiež druhov a systémov výkonu trestu odňatia slobody priniesol potrebu systemizácie poznatkov o tejto téme prostredníctvom vytvorenia všeobecne platných pravidiel trestného práva. Pravidlá týkajúce sa výkonu trestu odňatia slobody je možné nájsť v mnohých v súčasnosti rešpektovaných legislatívnych normách, ktoré majú rôznu právnu silu.

Základným súborom predpisov, ktorý má najvyššiu právnu hodnotu a ktorého predmetom záujmu sú trestnoprávne aspekty výkonu izolačných trestných reakcií uvedených v ustanoveniach poľského Trestného zákonníka, je zákon zo 6. júna 1997 – Vykonávací trestný zákonník (Zb. zák. z 1997, č. 90, položka 557, s neskoršími zmenami). Popri ustanoveniach Vykonávacieho trestného zákonníka⁶ pri výkone trestu odňatia slobody uplatnenie nachádza viacero článkov obsiahnutých v zákone z 9. apríla 2010 o väzenskej službe (Zb. zák. z 2014, položka 1415, jednotné znenie) a tiež zákona z 28. augusta 1997 o zamestnávaní osôb zbavených osobnej slobody (Zb. zák. z 2014, položka 1167, jednotné znenie). Právne úpravy týkajúce sa výkonu trestu odňatia slobody udeľovaného poľskými nezávislými a nestrannými súdmi sú doplnené celým radom predpisov obsiahnutých vo vyhláškach vydávaných ministrom spravodlivosti. Zvláštnu pozornosť si zaslúžia: vyhláška z 23. augusta 2003 vo veci organizačného poriadku pre výkon trestu odňatia slobody (Zb. zák. z 2003, č. 152, položka 1493), vyhláška zo 14. augusta 2003 vo veci spôsobu vykonávania penitenciárneho pôsobenia v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody a vyšetrovacích väzbách (Zb. zák. z 2013, položka 1067, jednotné znenie), vyhláška z 26. augusta 2003 vo veci spôsobu, rozsahu a metód vykonávania penitenciárneho dozoru (Zb. zák. z 2003, č. 152, položka 1496) a vyhláška z 25. novembra 2009 vo veci metód postupovania príslušných orgánov v prípade, ak počet zaradených do ústavov na výkon trestu a vo vyšetrovacích väzbách presiahne v celoštátnom meradle celkovú kapacitu týchto zariadení (Zb. zák. z 2009, č. 202, položka 1564)⁷.

---

⁴ SIENKIEWICZ, Z. Pojęcie oraz cele kary kryminalnej, In *Prawo karne materialne część ogólna i szczególna* (Red.) BOJARSKI, M. Warszawa 2010, s. 287.

⁵ TYSZKIEWICZ, L. Kara i ewolucja środków penalnych, In: *Prawo karne część ogólna, szczególna i wojskowa*, (Red.) DUKIET-NAGÓRSKA, T., Warszawa 2010, s. 197-198.

⁶ V ďalšej časti bude Vykonávací trestný zákonník označovaný ako VTZ.

⁷ HOŁDA, Z. Wykonywanie kary pozbawienia wolności, In *Prawo karne wykonawcze*, (Red.) HOŁDA, J., HOŁDA, Z., ŻÓRAWKA, B. Warszawa 2012, s. 153-154.

Ciele výkonu trestu odňatia slobody

Problematika cieľov výkonu trestu odňatia slobody zaujíma v literatúre, doktríne, ako aj v praxi používania noriem trestného práva miesto dlhodobých a nekonečných diskusií. Ustanovenia aktuálne platného zákona upravujúce ciele výkonu izolačných trestov udeľovaných za protiprávne činy spĺňajúce skutkovú podstatu trestného činu sa podstatne líšia od tých, ktoré sú uvedené v Trestnom zákonníku z roku 1969 (Zb. zák. z 1969, č. 13, položka 98 s neskoršími zmenami).

Článok⁸ 37 bývalého zákonníka totiž uvádzal: „Výkon trestu odňatia slobody má za cieľ formovať spoločnosťou žiadaný postoj odsúdeného a zvlášť ho musí navádzať na spoločensky užitočnú prácu a dodržiavanie právneho poriadku a takisto predchádzať návratu k trestnej činnosti“⁹, čo bolo možné dosahovať vďaka zavedenej a pružne realizovanej povinnosti resocializačnej činnosti, ktorá mala podobu tvrdo aplikovanej disciplíny a vyžadovania dodržiavania poriadku väzenskej inštitúcie a aj pridelenej práce, vzdelávania sa a účasti na organizovaných kultúrno-osvetových aktivitách.

Avšak čl. 67 § 1 aktuálne platného VTZ uvádza: „Výkon trestu odňatia slobody má za cieľ vyvolať v odsúdenom vôľu na spoluprácu pri formovaní jeho spoločensky požadovaných postojov, zvlášť pocitu zodpovednosti a potreby dodržiavať právny poriadok a tým odmietať návrat k trestnej činnosti“¹⁰, kde je realizácia tohto zákonného predpokladu možná prostredníctvom zavádzania systémov výkonu trestu prispôbených pre každú skupinu odsúdených vyznačujúcich sa podobnými vlastnosťami, pričom do úvahy sa berú rôzne druhy a typy ústavov na výkon trestu existujúce v rámci poľského penitenciárneho systému.

Trestný zákonník zavádza výrazne užší rozsah cieľov výkonu trestu odňatia slobody ako nariadenia na výmer trestu uvedené v čl. 53 § 1 Trestného zákonníka, a teda cieľov, ktoré má plniť výmer trestu.

Základným cieľom výkonu trestu odňatia slobody je vyvolať v odsúdenom vôľu na spoluprácu pri formovaní jeho spoločensky požadovaných postojov, zvlášť pocitu zodpovednosti a potrebu dodržiavať právny poriadok, a tak odmietať návrat k trestnej činnosti. To je cieľ v určitom zmysle perspektívny, ďalekosiahly, ktorého šanca na realizáciu je v budúcnosti, po odpykaní si trestu.

Vo vykonávacej procedúre sa „stráca“ miera viny, miera spoločenskej škodlivosti činu a tiež spoločenský dosah trestu. Základným cieľom výkonu trestu zostáva jedine preventívny a výchovný cieľ, teda to, čo sa nazýva zvláštna prevencia.

Takýto cieľ výkonu trestu odňatia slobody bol jednoznačne uvedený v čl. 67 § 1 VTZ. Cieľom výkonu všetkých druhov trestov odňatia slobody vrátane dlhodobých trestov, čiže trestu 25 rokov odňatia slobody a trestu odňatia slobody je v širokom rozsahu poňatá náprava odsúdeného, na ktorú je potrebné pozeráť z dvoch vzájomne sa dopĺňajúcich aspektov, a to juridickej nápravy a morálnej nápravy. Pojem juridickej nápravy je stotožňovaný s tzv. minimálnym cieľom chápaným odborníkmi z oblasti trestného práva ako „stav osobnosti väzňa, ktorý mu umožní žiť v spoločnosti (po prepustení z väznice) spôsobom, ktorým neporušuje právne normy“¹¹. Morálna náprava odsúdeného vo výkone trestu „sediaceho“ za spáchanie činu spĺňajúceho skutkovú podstatu je stavaná na úroveň s maximálnym cieľom, ktorý je zase definovaný ako „stav osobnosti väzňa, ktorý mu umožní žiť v spoločnosti nielen

---

⁸ V ďalšej časti bude slovo článok nahradené skratkou čl.

⁹ Zákon z 19. apríla 1969 – Vykonávací trestný zákonník (Zb. zák. z 1969, č.13, položka 94, s neskoršími zmenami).

¹⁰ Zákon zo 6. júna 1997 – Vykonávací trestný zákonník (Zb. zák. z 1997, č. 90, položka 557, s neskoršími zmenami).

¹¹ DĄBKIEWICZ, K. *Kodeks karny wykonawczy – komentarz*, Warszawa 2013, s. 241.

spôsobom neporušujúcim právne normy, ale tiež spôsobom, ktorý rešpektuje mnohé podstatné a dôležité morálne normy významné pre život spoločnosti¹².

Pre plnohodnotnú realizáciu penitenciárneho nápravného pôsobenia je potrebné sa snažiť dosahovať rovnako minimálny, ako aj maximálny cieľ udelenia a výkonu izolačného trestu väzenia. Neodlučiteľne to súvisí s konštatovaním, že pokus formovať v odsúdenom schopnosť správať sa v súlade s normami všeobecne platného právneho poriadku ho ochráni jedine len pred opätovným vydaním sa na cestu bezprávia a nepoctivosti. Ale až nadobudnutie maximálneho vrcholu právneho správania sa ochráni páchatel'a trestného činu pred opätovným spáchaním protiprávneho činu, zvlášť vysokej miery spoločenskej škodlivosti, pričom ho uvádza na cestu osobného rešpektovania morálnych noriem platných v danej spoločnosti a pravidiel spoločenského súžitia, čo vo svojom dôsledku prinesie aj posilnenie a upevnenie pozitívneho postoja voči spoločnosti a tiež zväčšenie priepasti vznikajúcej medzi bývalou zločineckou skúsenosťou a tou, ktorú získal počas (niekedy dlhoročného) pobytu v uzavretej väzenskej inštitúcii.

Na správnu realizáciu cieľov výkonu trestu odňatia slobody obsiahnutých v čl. 67 § 1 TZ majú slúžiť prostriedky pôsobenia opísané v § 3 tohto zákona, medzi ktoré patrí hlavne práca, forma ktorá by umožňovala významnou mierou získavať určité profesijné kvalifikácie, osvojovanie si vedomostí a zručností, kultúrno-osvetové a športové aktivity, terapeutické nástroje aj možnosti udržiavať kontakt s najbližšou rodinou, priateľmi, predstaviteľmi cirkevnej obce alebo organizácií pôsobiacich v oblasti pomoci osobám, ktoré sa dopustili životných chýb, a kontakt s okolitým svetom za múrmi väznice, ktorý je svojho druhu míľovým krokom k otvoreniu sa spoločnosti, a používanie trestných prostriedkov udeľovaných súdmi¹³.

Dodatočnou podmienkou majúcou kolosálny vplyv na efektívne pôsobenie na jednotlivcov odsúdených na trest odňatia slobody je hĺbkové poznanie osoby, jej charakteristických osobných vlastností a činiteľov predurčujúcich ju na konanie odporujúce záväzným právnym normám, pretože práve na ich základe bude možné vybrať vhodný systém výkonu trestu odňatia slobody a druh a typ ústavov na výkon trestu.

Druhy ústavov na výkon trestu

V súlade s ustanoveniami čl. 69 VTZ výkon trestu odňatia slobody sa realizuje v jednom zo štyroch druhov ústavov na výkon trestu:

1. ústavy na výkon trestu pre mladistvých,
2. ústavy na výkon trestu pre prvýkrát trestaných odňatím slobody,
3. ústavy na výkon trestu pre penitenciárnych recidivistov,
4. ústavy na výkon trestu vykonávajúcich trest vojenskej väzby¹⁴.

Existencia štyroch druhov ústavov na výkon trestu vyplývajúca z uvedeného článku zákona, v ktorých sa realizuje trest odňatia slobody, vytvára prvé kritérium zohľadňované pri klasifikovaní odsúdených. Kritériom na rozlišovanie druhov ústavov je ich určenie vzhľadom na osobu odsúdeného¹⁵.

V ústave na výkon trestu pre mladistvých vykonávajú trest odňatia slobody odsúdení, ktorí nedosiahli vek 21 rokov, bez ohľadu na skutočnosť predchádzajúceho udelenia a výkonu izolačného trestu väzenia. V súvislosti s tým, že ustanovenia platného VTZ neobsahujú medzi slovníkovými zákonnými definíciami pojem mladistvý, je potrebné pomáhať si ustanoveniami

---

¹² Tamtiež, s. 241.

¹³ KUĆ, M., GAŁĄZKA, M. *Prawo karne wykonawcze*, Warszawa 2013, s. 114-115.

¹⁴ Zákon zo 6. júna 1997 – Vykonávací trestný zákonník (Zb. zák. z 1997, č. 90, položka 557, s neskoršími zmenami).

¹⁵ LELENTAL, S. *Kodeks karny wykonawczy: komentarz*, Warszawa 2014, s. 341.

TZ z roku 1997, pričom je potrebné venovať zvláštnu pozornosť ustanoveniam čl. 19 a čl. 115 § 10¹⁶. V súlade s dispozíciou čl. 115 § 10 TZ „mladistvý je páchatel“, ktorý v momente spáchania protiprávneho činu nedovršil vek 21 rokov a v čase vydania rozsudku prvej inštancie nedovršil vek 24 rokov“¹⁷. Z druhej strany, najnižšiu hranicu veku odsúdeného mladistvého uvádza čl. 10 § 1 trest. zák. odkazujúci na dovŕšenie veku 17 rokov a v prípade spáchania protiprávnych činov spĺňajúcich skutkové podstaty najťažších druhov zločinov uvedených v TZ – dovŕšenie veku 15 rokov (čl. 10 § 2 TZ). Výnimku z pravidiel týkajúcich sa výkonu trestu odňatia slobody odsúdeným nachádzajúcim sa vo vekovej hranici charakterizujúcej mladistvú osobu tvorí odsúdenie na trest vojenskej väzby, ktorá sa vykonáva v špeciálne na to zriadených a vedených ústavoch na výkon trestu vojenskej väzby (čl. 69 bod 4 VTZ). Ustanovenia platného VTZ zavádzajú celý rad podrobných práv a povinností pre osoby vo výkone trestu odňatia slobody v prispôsobenej väzenskej inštitúcii pre mladistvých. Jedným z nich je udelenie práva na jedno dodatočné stretnutie mesačne s najbližšími osobami – na rozdiel od osôb vo výkone trestu v ústave uzavretého typu alebo polootevoreného typu – a tiež právo na vzdelávanie sa na úrovni základnej a strednej školy, s venovaním zvláštnej pozornosti možnosti získavať užitočné zručnosti, vedomosti a odborné kvalifikácie¹⁸.

V povinnosti umiestňovania a vykonávania trestu odňatia slobody v ústavoch na výkon trestu určených pre mladistvých páchatel'ov trestných činov zákonodarca predpokladá dve výnimky. Podľa čl. 84 § 1 TZ v prípade existencie určitých odôvodnených predpokladov môžu odsúdení na odňatie slobody naďalej trest vykonávať v ústave na výkon trestu pre mladistvých dokonca aj po dovŕšení veku 21 rokov. Činiteľmi prihovárajúcimi sa za takýto postup môžu byť vykonávané resocializačné aktivity, nedlhé časové obdobie do konca súdom udelenej trestnej reakcie alebo pozitívny vplyv na formovanie sa postojov a správania sa vyžadovaných zo strany vedenia ústavu, ako aj členov spoločenstva¹⁹.

Druhým ústupkom z hlavnej zásady pridelovania odsúdenému miesta v ústave na výkon trestu pre mladistvých je presvedčenie, že „dospelý odsúdený“, čiže ten, čo dovŕšil vek 21 rokov a prvýkrát sa dopustil protiprávneho činu, za spáchanie ktorého bol odsúdený platným rozsudkom odsudzujúcim ho na trest väzenia, môže vykonávať trest v inštitúcii tohto druhu, ak sa prejavuje dobrým správaním, pre ktoré je charakteristická schopnosť pracovať v skupine a nadväzovať kontakty so zástupcami mladšieho pokolenia, a vyjadri s tým zjavný súhlas. Dôležitým aspektom pred odsúhlasením zo strany odsúdeného vykonávať trest v ústave na výkon trestu pre mladistvých je jeho predchádzajúce poučenie o podmienkach výkonu udeleného trestu a tiež o prislúchajúcich mu právach a povinnostiach z dôvodu získania štatútu mladistvej osoby²⁰.

Predpisy upravujúce výkon trestu odňatia slobody²¹ predsa len zavádzajú určité obmedzenia týkajúce sa umiestnenia dospelého v priestore jednej obytnej cely s mladistvým páchatel'om protiprávneho činu s mierou spoločenskej škodlivosti vyššej ako zanedbateľnej.

V zmysle prijatých noriem odsúdení nemôžu byť umiestňovaní v jednej miestnosti spolu s mladistvými alebo mladistvými páchatel'mi trestných činov, ak :

---

¹⁶ RODAKIEWICZ, W. Rodzaje i typy zakładów karnych w polskim systemie penitencjarnym, In *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, (Red.) BOGUNIA, L., Warszawa 2007, s. 274-275.

¹⁷ Zákon zo 6. júna 1997 – Trestný zákonník (Zb. zák. z 1997, č. 88, položka 553, s neskoršími zmenami).

¹⁸ RODAKIEWICZ, W. Rodzaje i typy zakładów karnych w polskim systemie penitencjarnym, In *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, (Red.) BOGUNIA, L., Warszawa 2007, s. 279.

¹⁹ LELENTAL, S. *Kodeks karny wykonawczy: komentarz*, Warszawa 2014, s. 388-390.

²⁰ RODAKIEWICZ, W., Rodzaje i typy zakładów karnych w polskim systemie penitencjarnym, In *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, (Red.) BOGUNIA, L., Warszawa 2007, s. 276-277.

²¹ Vyhláška z 23. augusta 2003 vo veci organizačného poriadku vykonávania trestu odňatia (Zb. zák. z 2003, č. 152, položka 1493).

- „vytvárajú reálne spoločenské ohrozenie alebo vážne ohrozenie bezpečnosti ústavu, vtedy sú umiestňovaní v ústave na výkon trestu uzavretého typu v podmienkach, ktoré zabezpečujú zosilnenú ochranu spoločnosti a bezpečnosť ústavu;
- za trestný čin spáchaný v organizovanej zločineckej skupine alebo zväze, ktorých cieľom je páchanie zločinov, výnimkou je, ak existujú zvláštne okolnosti, ktoré svedčia proti takémuto umiestneniu;
- za spáchanie zločinu²².

Všetci, ktorí sú umiestnení v ústave na výkon trestu pre mladistvých, vykonávajú trest odňatia slobody v systéme programového pôsobenia, pričom sú jedinou skupinou uväznených, ktorá nemá právo na výber iného systému jej realizácie. Podmienkou, ktorá vylučuje potrebu núteného zaradenia do resocializácie, je psychofyzická neschopnosť spôsobená napríklad duševnými poruchami alebo závislosťou od alkoholu, psychotropných látok, ktoré sú dôvodom na výkon trestu odňatia slobody v terapeutickom systéme²³.

V prípade mladistvého odsúdeného, ktorému ostalo minimálne 6 mesiacov do získania oprávnenia žiadať o možnosť predčasného podmieneného prepustenia, a vo vzťahu k väzňovi, ktorý svojim predstaveným robí problémy výchovnej povahy, je obligátnou povinnosťou vykonanie psychologického vyšetrenia (čl. 84 § 3 VTZ). Po presiahnutí hornej vekovej hranice mladistvého veku penitenciárna komisia v súlade s oprávnením uvedeným v čl. 76 § 1 VTZ prevezie odsúdeného do iného druhu ústavu na výkon trestu (ústavu na výkon trestu pre prvýkrát trestaných, ústavu na výkon trestu pre penitenciárnych recidivistov) alebo rozhodne na základe vymenovaných predpisov a dôvodov o jeho ponechaní v ústave na výkon trestu pre mladistvých.

Ústavy na výkon trestu pre prvýkrát trestaných napriek svojmu jednoduchému a jasne vyjadrenému názvu nie sú miestom pobytu len odsúdených za spáchanie v ich živote prvého protiprávneho činu, ktorého jednotlivé prvky by zodpovedali zákonnej skutkovej podstate trestného činu kodifikovaného v aktuálne platných trestných zákonoch, za naplnenie ktorej nezávislý súd udelil trest odňatia slobody. To znamená, že fungovanie ústavu takéhoto druhu je charakteristické neobyčajne širokým súborom činiteľov (napr. vek, pohlavie, vzdelanie, charakter a závažnosť spáchaného činu, predchádzajúce trestanie) umožňujúcich rozlišovať v jeho rámci viaceré diferencovaných skupín odsúdených, ktorí môžu vykonávať trest odňatia slobody, ako je to v prípade ústavu na výkon trestu pre mladistvých vo všetkých troch typoch ústavov na výkon trestu.

Podľa ustanovení čl. 85 VTZ odsúdený je povinný vykonávať trest odňatia slobody v ústave na výkon pre prvýkrát trestaných, ak:

- bol prvýkrát odsúdený právoplatným rozsudkom odsudzujúcim ho na trest odňatia slobody za spáchanie úmyselného trestného činu;
- prvýkrát mu bol udelený náhradný trest odňatia slobody za spáchanie trestného činu alebo bol udelený v tom istom prípade ako trest väzenskej izolácie;
- sa to týka situácií, keď páchatel činu absolvoval už celý udelený trest izolácie od života v spoločnosti za múrmi uzavretej inštitúcie a následne bol povinný odpykať si trest odňatia slobody ako náhradný prostriedok za trest peňažnej pokuty udelený popri základnom treste odňatia slobody za spáchanie činu postihovaného zákonom trestnou sankciou;
- dopustil sa protiprávneho činu stíhaného zákonom, pričom nemal úmysel ho spáchať, ale bol to následok zanedbania opatrnosti vyžadovanej v daných okolnostiach, aj keď

²² DĄBKIEWICZ, K., Kodeks karny wykonawczy – komentarz, Warszawa 2013, s. 297, 306.

²³ RODAKIEWICZ, W., Rodzaje i typy zakładów karnych w polskim systemie penitencjarnym, In: Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, (Red.) BOGUNIA, L., Warszawa 2007, s. 278.

možnosť spáchania tohto činu predvídal alebo mohol predvídať (neúmyselné zavinenie); do ústavu na výkon trestu tohto druhu sa môžu dostať aj osoby, ktoré boli už viackrát odsúdené na trest odňatia slobody za naplnenie skutkovej podstaty neúmyselného trestného činu;

- odsúdení, ktorí zo zvláštnych resocializačných dôvodov (nedlhý čas do konca prepustenia v termíne, morálne polepšenie sa odsúdeného, vzorné vykonávanie práce a plnenie povinností pridelených predstavenými) neboli penitenciárnou komisiou zaradení do výkonu trestu odňatia slobody v ústave na výkon trestu určenom pre penitenciárnych recidivistov²⁴.

Ústavy na výkon trestu pre penitenciárnych recidivistov boli zriadené v súlade s čl. 86 VTZ pre dospelých väzňov odsúdených „za úmyselný trestný čin na trest odňatia slobody alebo náhradný trest odňatia slobody“²⁵ a trestaných „za úmyselné priestupky základným alebo náhradným trestom uvalenia väzby, ktorí už predtým vykonávali takéto tresty, alebo trest vojenskej väzby za úmyselné trestné činy, alebo priestupky, okrem prípadu, keď špecifické resocializačné potreby sú dôvodom na poslanie do ústavu na výkon trestu pre prvýkrát trestaných“ (čl. 86 § 1 VTZ)²⁶.

Z uvedeného ustanovenia vyplýva, že rámec pojmu „penitenciárny recidivista“ zahŕňa široký a rôznorodý prierez páchatel'ov dopúšťajúcich sa protiprávných činov, ktoré by mohli napĺňať skutkovú podstatu trestných činov, ako aj priestupkov a opakujúcim sa princípom je úmyselný charakter protiprávneho konania. Zákonodarca definoval jasným a zrozumiteľným spôsobom, že ak sa aktivita odsúdeného stáva určitým príkladom pre ostatných spoluväzňov, ktorých nabáda k formovaniu pozitívnych osobných vlastností, správania sa v súlade s vyžadovanými právnymi normami, ako aj tými, ktoré prijali členovia daného spoločenstva a výchovné pôsobenie voči nemu prinášajú uspokojujúce výsledky, môže ho penitenciárna komisia preradiť do ústavu na výkon pre prvýkrát trestaných.

Smernice z čl. 86 § 2 VTZ dopĺňajú existujúcu právnu medzeru týkajúcu sa možnosti zaradiť do ústavu na výkon trestu pre recidivistov odsúdeného, ktorý sa dopustil spáchania činu spĺňajúceho skutkovú podstatu trestného činu, na základe materiálneho trestného práva, ako aj daňového trestného práva a jeho spáchaním „si z neho urobil stály zdroj príjmov alebo spáchal trestný čin konajúc v organizovanej skupine alebo zväze, ktorého cieľom bolo páchanie trestnej činnosti a aj voči páchatel'ovi teroristického trestného činu“²⁷.

V súčasnosti pôsobiace väzenské inštitúcie pre penitenciárnych recidivistov môžu byť zriaďované vo všetkých typoch ústavov na výkon trestu a v systémoch výkonu trestu odňatia slobody. Prax orgánov zaoberajúcich sa dohľadom nad výkonom trestu väzenia dokazuje, že najvýznamnejšiu úlohu zohráva terapeutický systém, pretože rozhodná väčšina osôb vracajúcich sa na cestu protiprávneho konania je závislá od alkoholu alebo iných omamných látok alebo postihnutá problémami psychického pôvodu.

Posledným ústavom na výkon trestu, ktorý rozlišuje čl. 69 VTZ, je ústav na výkon vojenskej väzby voči profesionálnym vojakom dopúšťajúcich sa trestných činov. V súlade s ustanoveniami vojenskej časti všeobecne platného TZ sa na realizovanie trestu tohto druhu používajú predpisy týkajúce sa výkonu izolačného väzenského trestu. Trest vojenskej väzby sa udeľuje v mesiacoch a rokoch, pričom dolná časová hranica výkonu trestu vojenskej väzby udeleného súdom je jeden mesiac a horná maximálne 2 roky, pričom v čase jeho výkonu

---

²⁴ RODAKIEWICZ, W. Rodzaje i typy zakładów karnych w polskim systemie penitencjarnym, In *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, (Red.) BOGUNIA, L., Warszawa 2007, s. 280-281.

²⁵ Zákon zo 6. júna 1997 – Vykonávací trestný zákonník (Zb. zák. z 1997r., č. 90, položka 557, s neskoršími zmenami).

²⁶ Tamtiež.

²⁷ Zákon zo 6. júna 1997 – Trestný zákonník (Zb. zák. z 1997, č. 88, položka 553, s neskoršími zmenami).

v špeciálne na to zriadenom ústave na výkon trestu sa trestaný podrobuje vojenskému výcviku²⁸.

Dodatočné pravidlo výkonu trestu vojenskej väzby je jeho absolvovanie v ústave na výkon trestu otvoreného typu, kde odsúdený trest vykonáva v kompletnej vojenskej uniforme s odstránenými označeniami, okrem prípadov, ak sa vyskytnú zvláštne dôvody opodstatňujúce potrebu umiestniť odsúdeného vojaka v inštitúcii iného typu, t. j. polootvoreného alebo uzavretého²⁹.

Aktuálne platné predpisy TZ uvádzajú ešte jednu výnimku úzko súvisiacu v povinnosťou výkonu trestu odňatia slobody v jednom z troch druhov ústavov na výkon trestu určených rozhodnutím penitenciárnej komisie pri zohľadnení všetkých podrobných právnych princípov. Ustanovenia čl. 87 § 4 Výkonného trestného poriadku (ďalej VTP) jednoznačne uvádzajú, že výkonné orgány spravodlivosti, ak chcú umožniť jednotlivcovi, ktorému je odňatá sloboda, starať sa nepretržite a priamo o svoje dieťa, tak rozhodnú o jeho umiestnení v domoch pre matky s deťmi zriaďovaných pri ústavoch na výkon trestu, v ktorých „sa môže dieťa zdržiavať na žiadosť matky do dovŕšenia veku 3 rokov, okrem prípadov, ak výchovné alebo zdravotné dôvody (...) sú dôvodom na oddelenie dieťaťa od matky alebo na predĺženie alebo skrátenie tohto obdobia“³⁰.

Typy ústavov na výkon trestu

Konkrétnym doplnením zákonnej klasifikácie inštitúcií väzenskej izolácie podľa ich druhu je vyčlenenie príslušných ústavov na výkon trestu definovaných zákonom, ktorých rozlišovacím kritériom je úroveň vnútornej a vonkajšej ochrany, podmienky roztriedenia uväznených a tiež katalóg ich práv a povinností počas pobytu v ústave na výkon trestu, ako aj za jeho múrmi³¹.

Vzhľadom na stupne zabezpečenia ústavov na výkon trestu, ako aj izoláciu odsúdených bola zavedená nasledujúca organizácia ústavov (čl. 70 § 1 výkon. trest. zák.):

1. ústavy na výkon trestu uzavretého typu,
2. ústavy na výkon trestu polootvoreného typu,
3. ústavy na výkon trestu otvoreného typu³².

Výkon trestu odňatia slobody v rámci uzavretého ústavu upravujú ustanovenia VTZ a predpisy organizačného poriadku pre výkon trestu odňatia slobody, ktoré ho charakterizujú ako najviac reštriktívny a obmedzujúci po stránke životnej slobody vzhľadom na fakt, že sa v ňom zdržujú páchatelia najťažších druhov trestných činov, ktoré pozná aktuálne platný TZ a za spáchanie ktorých boli odsúdení na dlhodobé tresty odňatia slobody a zároveň títo odsúdení spĺňajú zákonom definované podmienky kvalifikácie nebezpečných páchatel'ov (čl. 88a VTZ), ako aj tí, ktorí svojím správaním spôsobujú obavu pred ohrozením pre ostatných spoluväzňov, vychovávateľ'ov a tiež pre bezpečnosť a prevádzkovanie ústavu na výkon trestu. V súlade s ustanoveniami zákonníka všetky rozhodnutia týkajúce sa udeľovania povolení a vyžadovania dodržiavania stanovených predpisov vydáva riaditeľ ústavu na výkon trestu³³.

Všeobecné pravidlá výkonu trestu v ústave uzavretého typu sú učené v čl. 90 VTZ. Podmienkou výkonu trestu odňatia slobody v takejto izolačnej inštitúcii je povinnosť temer

---

²⁸ Tamtiež.

²⁹ DĄBKIEWICZ, K. *Kodeks karny wykonawczy – komentarz*, Warszawa 2013, s. 336.

³⁰ Zákon zo 6. júna 1997 – Vykonávací trestný zákonník (Zb. zák. z 1997, č. 90, položka 557, s neskoršími zmenami).

³¹ Tamtiež.

³² Tamtiež.

³³ RODAKIEWICZ, W. Rodzaje i typy zakładów karnych w polskim systemie penitencjarnym, In *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, (Red.) BOGUNIA, L., Warszawa 2007, s. 285-286.

celodenného pobytu odsúdených v zavretých obytných celách³⁴. Cely môžu byť otvárané výlučne len cez deň počas jednoznačne určeného času, ak to nevytvára prekážku pre dodržiavanie bezpečnosti väzňov, personálu a celého ústavu. Odsúdení umiestnení v uzavretých ústavoch na výkon trestu musia mať pridelenú prácu na území stráženej väzenskej inštitúcie (v prípade osôb odsúdených na dlhodobé tresty a nebezpečných odsúdených je to nevyhnutnou podmienkou) a všetky snahy o zamestnanie mimo územia ústavu na výkon trestu sa musia konať pod dozorom a s eskortou. Stretnutia kultúrno-osvetového charakteru, odborné a propagujúce zdravú športovú súťaživosť sa konajú na území väzenského zariadenia. Odsúdení vo výkone trestu majú právo používať vlastnú bielizeň, obuv a po udelení príslušného súhlasu aj vlastný odev a tiež sú povinní sa po území ústavu pohybovať v organizovanej skupine a pod dozorom zamestnaného penitenciárneho personálu. Z toho dôvodu, že odsúdeným na výkon trestu odňatia slobody v uzavretom ústave na výkon trestu sa udeľujú priepustky, každý odsúdený má právo na dve stretnutia mesačne s najbližšími osobami, ktoré so súhlasom riaditeľa ústavu môžu využiť jednorazovo a ktoré sú rovnako ako rozhovory počas plánovaného väzenského stretnutia podrobené kontrole zo strany administratívy ústavu. Všetky iné sprostredkované formy komunikácie s vonkajším svetom (listová korešpondencia a telefonické spojenia) sú pod prísny dozorom poverených príslušníkov väzenskej služby³⁵.

Podmienky výkonu trestu odňatia slobody v ústave na výkon trestu poloopeného typu priznávajú odsúdeným vykonávajúcim trest v jeho priestoroch odlišný rozsah práv a povinností a sú charakteristické rozhodne nižším stupňom zabezpečenia a ochrany väzňov, ako aj samotnej izolačnej inštitúcie. Takýto ústav na výkon trestu je zariadenie, ktoré bolo navrhnuté pre páchatel'ov vo výkone trestu v rámci programového systému pôsobenia a tiež pre tých, ktorí spáchali neúmyselné trestné činy, boli odsúdení nezávislým poľským súdom na náhradný trest odňatia slobody, trest uvalenia väzby alebo boli odsúdení na trest doživotného odňatia slobody po absolvovaní minimálne 15 rokov trestu³⁶.

Pravidlá života väzňov v rámci poloopeného ústavu na výkon trestu upravujú predpisy čl. 91 VTZ. Na rozdiel od inštitúcie uzavretého typu, kde platí zákaz voľného pohybu a opúšťania väzňami obývaných cel, ústav poloopeného typu dovoľuje ich celodenné otvorenie a zatvorené môžu byť jedine v nočných hodinách penitencionárskymi pracovníkmi. Odsúdení vo výkone trestu odňatia slobody môžu vykonávať určenú prácu nielen na území ústavu, ale aj mimo neho, bez prítomnosti eskortujúceho, ktorý bdie nad jej správnym vykonávaním a dodržiavaním stanovených pravidiel, alebo dokonca na samostatných pracovných miestach. Po získaní súhlasu od hlavného vedenia sa odsúdený môže zúčastniť na aktivitách, ktoré rozvíjajú vedomosti, formujú odborné zručnosti a žiadané osobné vlastnosti, ktoré sú organizované mimo územia ústavu. Odsúdení majú právo pohybovať sa vo vlastnom odevu po sprístupnenom teréne ústavu na výkon trestu v hodinách vopred určených v pravidlách. Väzeň má právo na 3 návštevy v priebehu mesiaca a dozor nad stretnutím počas návštevy, rozhovormi, telefonickými spojeniami a nad prichádzajúcou aj odchádzajúcou poštou nie sú zo zákona povinné.

Dôležitým právom odsúdených vo výkone trestu v poloopenom ústave je možnosť získať priepustku v situácii, keď existuje vysoká pravdepodobnosť, že počas pobytu mimo ústavu na výkon trestu bude dodržiavať pravidlá stanovené zákonom a že už absolvoval minimálne polovicu trestu, z ktorej si môže požiadať o podmienené predčasné prepustenie z

---

³⁴ DWORZECKI, J. Systém elektronického dohľadu ako alternatívna forma výkonu trestu odňatia slobody mimo penitencionárnych zariadení. Skúsenosti v Poľskej republike, In *Terciárna prevencia v širšom sociálnom kontexte*, (Red.) KIŠŠOVÁ, M., ONDICOVÁ, M. Bratislava 2014, s. 72-83.

³⁵ DĄBKIEWICZ, K. *Kodeks karny wykonawczy – komentarz*, Warszawa 2013, s. 328-330.

³⁶ RODAKIEWICZ, W. Rodzaje i typy zakładów karnych w polskim systemie penitencjarnym, In *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, (Red.) BOGUNIA, L., Warszawa 2007, s. 287-288.

výkonu trestu (podmienečné odpustenie zvyšku trestu). Priepustky môžu odsúdení dostávať maximálne dvakrát mesačne na obdobie spolu nepresahujúce 14 dní za celý kalendárny rok³⁷.

Ústav na výkon trestu, ktorý prináša najmenšiu ujmu svojim stupňom väzenského režimu a nastaveným systémom vonkajšej aj vnútornej ochrany, je ústav otvorený, určený osobám vyznamenávajúcich sa vzorným správaním počas celého obdobia výkonu trestu odňatia slobody.

Organizácia tohto typu ústavu na výkon trestu je upravená v čl. 92 VTZ. V zmysle tohto predpisu obytné väzenské priestory sú otvorené celý deň aj noc, čím umožňujú svojim obyvateľom neobmedzene ich opúšťať. Odsúdeným vo výkone trestu je zverená prevažná väčšina pracovných povinností mimo územia uzavretého celku, bez dozoru zo strany pridelených eskortujúcich na samostatne vytvorených pracoviskách. Riaditeľ ústavu na výkon trestu umožňuje svojim zverencom zúčastňovať sa na aktivitách vzdelávacieho, terapeutického, športového a kultúrno-osvetového charakteru organizovaných mimo územia väznice. Taktiež majú právo používať vlastné odevy a peňažné prostriedky, ktoré majú k dispozícii a sú bezpečne uložené v depozite, tiež majú právo voľne sa pohybovať v priestoroch patriacich ústavu na základe pravidiel stanovených vnútornými predpismi ústavu. Odsúdený má právo využívať neobmedzený počet stretnutí s členmi svojej rodiny, priateľmi alebo s ďalšími osobami, ktoré s ním vyhľadávajú kontakt. Rozhovory nie sú podrobené dozoru zo strany zamestnaných príslušníkov väzenskej služby. Iné formy nadväzovania vzťahov so svetom za múrmi väznice v podobe listov a telefonických rozhovorov taktiež nie sú zaťažené zákonnou nútenou kontrolou. Odsúdený vo výkone trestu v tomto type ústavu má tiež právo samostatne si pripravovať dodatočnú stravu v rámci vlastných možností a na vlastné náklady. Väzňom vo výkone trestu odňatia slobody v ústave na výkon trestu otvoreného typu prislúcha právo získať priepustku maximálne raz za mesiac a súhrny čas pobytu mimo ústavu na priepustku nesmie presiahnuť 28 dní za celý kalendárny rok³⁸.

Systémy výkonu trestu odňatia slobody

Inštitúciami umožňujúcimi naplno realizovať ciele izolačného trestu odňatia slobody sú systémy jeho výkonu.

V súlade s ustanoveniami čl. 81 VTZ trest odňatia slobody sa vykonáva v jednom z troch systémov:

1. systém programového pôsobenia,
2. terapeutický systém,
3. bežný systém³⁹.

V rámci systému programového pôsobenia trest odňatia slobody vykonávajú obyčajne páchatelia, ktorí podľa ustanovení platného VTZ sú definovaní ako mladiství (čl. 95 § 1 VTZ). Trest v tomto systéme môžu tiež vykonávať „dospelí odsúdení“, ktorí po podrobnom oboznámení sa s cieľmi, pravidlami, povinnosťami a výhodami vyplývajúcimi z účasti v prosociálnom programe, ktorý umožňuje po opustení ústavu na výkon trestu skončiť so zlozvykom páchania trestných činov, vyjadria dobrovoľný súhlas so svojou aktívnou účasťou, pričom poskytnú pomoc pri jeho vypracovávaní a realizácii.

Osobný program prispôbený potrebám každého odsúdeného musí byť vypracovaný bezodkladne, najneskoršie v lehote do 30 dní odo dňa, v ktorom penitenciárna komisia kompetentná na zaraďovanie väzňov do skupín vydala právoplatné rozhodnutie, na základe

³⁷ DĄBKIEWICZ, K. *Kodeks karny wykonawczy – komentarz*, Warszawa 2013, s. 330.

³⁸ RODAKIEWICZ, W., *Rodzaje i typy zakładów karnych w polskim systemie penitencjarnym*, In *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, (Red.) BOGUNIA, L., Warszawa 2007, s. 289-290.

³⁹ DĄBKIEWICZ, K. *Kodeks karny wykonawczy – komentarz*, Warszawa 2013, s. 287.

ktorého sú odsúdení pridelení do výkonu trestu odňatia slobody udeleného súdom v systéme programového pôsobenia. V rámci plánovania je potrebné venovať zvláštnu pozornosť tomu, aby odsúdený prijal vhodný druh práce a vzdelávania, pričom musia byť zohľadnené jeho intelektuálne možnosti a záujem o aktívne získavanie užitočných skúseností, ktoré mu uľahčia po absolvovaní trestu odňatia slobody nájsť si poctivé zamestnanie. Adaptačný program musí tiež určovať spôsob trávenia voľného času odsúdeného a podmienky na komunikáciu s vonkajším svetom v podobe stretnutí, rozhovorov alebo výmeny písomnej korešpondencie s rodinou a s najbližšími osobami. Realizovanie resocializačného plánu činnosti vypracovaného s ich účasťou si od odsúdených vyžaduje dodržiavanie jeho pravidiel a plnenie určených povinností. V súvislosti s tým, že splnenie pridelených úloh prebieha formou časového hodnotenia, nedodržanie priehľadne stanovených zámerov prináša so sebou ďalekosiahle následky v podobe preradenia odsúdeného do bežného systému vykonávania trestu, a ak sa vyskytnú zákonom určené dôvody, odsúdený bude preradený do výkonu trestu odňatia slobody v terapeutickom systéme výkonu trestu.

Ustanovenia čl. 96 VTZ určujú pravidlá výkonu izolačného trestu väzenia v terapeutickom systéme. V zmysle týchto ustanovení bol tento systém vytvorený a zavedený do všetkých typov a druhov zariadení na výkon trestu s cieľom izolovať od spoločnosti páchatel'ov postihnutých najmä nepsychoapatickými psychickými poruchami a zvlášť osoby, ktoré z dôvodu úchyliet od spoločnosťou prijatých sexuálnych preferencií sa dopustili protiprávneho činu spĺňajúceho skutkovú podstatu trestného činu alebo trestných činov uvedených v XXV. kapitole platného Trestného zákonníka proti sexuálnej slobode a zvyklostiam, medzi ktoré patria:

- znásilnenie (čl. 197 trest. zák.);
- navádzanie na sexuálne úkony bezradnej postihnutej osoby (čl. 198 TZ);
- sexuálne zneužitie závislosti (čl. 199 TZ);
- pohlavný styk a sexuálne úkony s účasťou maloletého (čl. 200 TZ);
- využitie systému alebo siete pre sexuálnu trestnú činnosť (čl. 200a TZ);
- propagovanie alebo vychvaľovanie pedofílie (čl. 200b TZ);
- incest (čl. 201 TZ);
- pornografia (čl. 202 TZ);
- nútenie k prostitúcii (čl. 203 TZ).

V rámci terapeutického systému vykonávania trestu právoplatný rozsudok odňatia slobody absolvujú aj odsúdení vyznačujúci sa psychickým aj fyzickým postihnutím a závislosťou od alkoholických nápojov alebo iných omamných a psychotropných látok, ktorým je potrebné poskytnúť nevyhnutnú rozsiahlu pomoc so zaistením psychologickú, medicínskej a rehabilitačnej podpory. Právo na výkon trestu v tomto systéme majú aj osoby odsúdené na trest odňatia slobody bez možnosti podmieneného odloženia, ak nie sú schopné doceniť význam svojho činu alebo konania a svojím konaním sa dopustili protiprávneho činu spĺňajúceho skutkovú podstatu trestného činu a súd ich za jeho spáchanie odsúdil na umiestnenie v ústave, v ktorom sa aplikujú mimoriadne liečebné a rehabilitačné prostriedky. Trest v rámci terapeutického systému môžu vykonávať aj páchatelia trestných činov, ktorí na to dajú svoj dobrovoľný súhlas a navyše je to opodstatnené z pedagogického alebo liečebného hľadiska⁴⁰.

Hlavnými miestami slúžiacimi na potlačanie prehlbovania chorobných osobných vlastností a na dlhodobé aktivity formujúce schopnosti na normálny život v súlade so zákonmi po opustení ústavu na výkon trestu sú špecializované terapeutické oddelenia, v ktorých sú umiestňované skupiny odsúdených definovaných v čl. 96 VTZ. Tak isto ako v prípade

---

⁴⁰ DĄBKIEWICZ, K. *Kodeks karny wykonawczy – komentarz*, Warszawa 2013, s. 343-345.

systemu programového pôsobenia každému odsúdenému v ústave na výkon trestu je potrebné priradiť osobný plán činností na nápravu, vypracovaný po dohode s ním a s terapeutickým tímom.

Organizované resocializačné programy, a teda aj podmienky vykonávania trestu odňatia slobody musia byť prispôsobené potrebám „chorobných osobností“ v rozsahu prebiehajúceho procesu medicínskej terapie, metód aktivizácie a charakteru vykonávaného zamestnania, intelektuálnych možností a ochoty zúčastňovať sa na vzdelávacích aktivitách a hygienických nárokov.

Terapeutický systém vykonávania trestu odňatia slobody je v predmetnej literatúre definovaný ako prechodná etapa vzhľadom na to, že odsúdený na trest odňatia slobody absolvuje v tomto systéme len časť trestu udeleného orgánom spravodlivosti, potom je preradený s cieľom pokračovať v izolačnej trestnej sankcii do systému programového pôsobenia alebo do bežného systému⁴¹.

Posledným systémom vykonávania trestu odňatia slobody prípustným z pohľadu platnej domácej vykonávacej legislatívy vo všetkých druhoch ústavov na výkon trestu okrem ústavov pre mladistvých je bežný systém, pre ktorý sú kodifikované normy v čl. 98 VTZ. Odsúdení vo výkone trestu v bežnom systéme majú právo využívať všetky aktivity kultúrno-osvetového a športového charakteru, ktoré sú organizované v priestoroch ústavu, ďalej zúčastňovať sa na stretnutiach organizovaných hlavným vedením a priamymi predstaviteľmi, ktorých cieľom je rozširovať vedomosti a zručnosti, a tiež na vykonávaní užitočnej práce⁴².

Podľa pokynov tohto predpisu trest väzenskej izolácie v bežnom systéme vykonávajú odsúdení, ktorí neboli zaradení príslušnou penitenciárnou komisiou pre účasť na realizácii resocializačného programu v systéme programového pôsobenia a v terapeutickom systéme. To znamená, že v rámci tejto inštitúcie trest vykonávajú:

- dospelí odsúdení, ktorí z dôvodu nepodriadenia sa platným pravidlám a zásadám boli preradení zo systému programového pôsobenia (čl. 95 § 4 VTZ);
- odsúdení, ktorí skončili aktivity neoddeliteľne spojené s podporou s psychologickým, medicínskym alebo rehabilitačným základom a musia absolvovať zvyšok udeleného trestu odňatia slobody (čl. 97 § 3 VTZ);
- väzni, ktorí neboli zaradení penitencárnou komisiou do skupiny odsúdených vykonávajúcich trest v terapeutickom systéme, ale nevyjadrili ani súhlas na absolvovanie trestu v rámci programového pôsobenia;
- páchatelia činov, za ktoré im bol udelený náhradný trest odňatia slobody (čl. 99 § 1 VTZ);
- potrestaní za spáchanie priestupku na trest uvalenia väzby, potrestaní poriadkovým trestom alebo osoby, voči ktorým boli použité donucovacie prostriedky spôsobujúce odňatie slobody (čl. 99 § 2 VTZ).

Analýza jednotlivých druhov a typov ústavov na výkon trestu a spôsobov realizácie cieľov trestu odňatia slobody určených ustanoveniami penitencárneho práva ako systémy vykonávania izolačného trestu väzenia potvrdzuje správnosť rozdelenia zavedeného zákonodarcom⁴³. Vzhľadom na rozmanitosť osôb odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody vyznačujúcich sa rôznou kriminálnou minulosťou, motiváciou trestnej činnosti, osobnými podmienkami, ochotou napraviť sa a podrobiť sa opatreniam zameraným na

---

⁴¹ Zákon z dňa 6. júna 1997 – Vykonávací trestný zákonník (Zb. zák. z 1997, č. 90, položka 557, s neskoršími zmenami).

⁴² Zákon z dňa 6. júna 1997 – Vykonávací trestný zákonník (Zb. zák. z 1997, č. 90, položka 557, s neskoršími zmenami).

⁴³ SKIBA, F. *Duže miesta i ich problemy społeczne*, „Przegląd Policyjny“, Szczytno 2013, č. 1(109), s. 208-232.

nápravu a tiež schopnosťou hierarchicky sa podriaďiť by nebola možná ich spoločenská izolácia a vykonávanie resocializačného procesu spolu v jednom druhu, type a systéme výkonu trestu.

Dlhodobé tresty odňatia slobody

Zvlášť dôležitým prvkom rozhodujúcim o zaradení do predpismi trestného vykonávacieho práva určeného typu, druhu a systému výkonu trestu odňatia slobody je aj charakter a závažnosť trestného činu spáchaného páchatelom. Pretože práve od miery škodlivosti spáchaného činu a prospechu narušeného protiprávnym konaním alebo odpustením bude závisieť právoplatný rozsudok vynesený nezávislým súdom. Vykonávanie trestov odňatia slobody na základe poľského trestného práva sa líši v mnohých dôležitých aspektoch, medzi ktoré je možné zaradiť najmä možnosti ich udeľovania, výkonu, resocializačnú politiku voči odsúdeným alebo okolnosti podmieneného predčasného prepustenia.

Najzaujímavejšou a zároveň najťažšou úlohou stojacou pred orgánmi spravodlivosti a výkonnými orgánmi je správne a efektívne vykonávanie dlhodobých trestov odňatia slobody udelených za spáchanie trestných činov najťažšieho druhu, podľa ustanovení Trestného zákonníka.

Pojem dlhodobého trestu odňatia slobody aj napriek tomu, že je veľakrát spomínaný vo vyjadreniach súčasných znalcov trestného práva a tvorí predmet záujmu bohatého súboru právnickej literatúry, nebol dodnes upravený ani v Trestnom zákonníku ani v žiadnej inej právnej norme na úrovni zákona. Ustanovenia všeobecne platného Trestného zákona tvoria podstatu, na základe ktorej majú poľské súdy právo brať na trestnú zodpovednosť páchatel'a konania, ktoré spĺňa skutkovú podstatu protiprávneho činu formou negatívnych a diferencovaných po stránke rozsahu a horného prahu zákonného postihu trestnou reakciou, ale neuvádzajú bod, ktorý by umožnil odčleniť krátkodobé a strednodobé tresty od dlhodobých trestov odňatia slobody⁴⁴.

V hodnotení Jerzeho Jasinského dlhodobý trest je trest, ktorého dolná hranica presahuje tri roky odňatia slobody, kde sa zdá, že základom a podstatou tohto postoja je v poľskom práve prijaté rozdelenie trestných činov na zločiny a prečiny (čl. 7 TZ)⁴⁵. O niečo inú predstavu o tejto problematike uvádzajú Elzbieta Janiszewska-Talago a Grazyna Szczygiel. Janiszewska-Talago kladie znak rovnosti medzi dlhodobý trest väzenskej izolácie a právoplatné odsúdenie orgánom spravodlivosti, udeľujúcim páchatel'ovi trestného činu trest minimálne päť rokov odňatia slobody, kde v súlade s koncepciou Grazyny Szczygiel za dlhodobý trest je potrebné považovať odňatie slobody na viac ako desať rokov⁴⁶.

Reakciou na rozdiely vznikajúce výsledkom elasticky vedeného procesu smerujúceho ku skutočnej interpretácii pojmu dlhodobého trestu odňatia slobody rovnako v legislatívnych predpisoch Poľskej republiky, ako aj iných štátov na európskom kontinente bolo prijatie rozhodných zákonodarných opatrení na medzinárodnej pôde. Rezolúcia schválená Výborom ministrov Rady Európy dňa 17. februára 1976 vo veci metód zaobchádzania s osobami odsúdenými na dlhodobé tresty rozptýlila všetky pochybnosti vo veciach rozsahu a minimálneho prahu dlhodobého trestu väzenia, keď určila jeho dolnú hranicu na päť rokov

⁴⁴ JANISZEWSKA-TALAGO, E. *Wykonywanie kar długoterminowego pozbawienia wolności*, Warszawa 1980, s. 5.

⁴⁵ MROZEK, K. Skazani na kary długoterminowe w polskich jednostkach penitencjarnych, In *Postępowaniez wybranymi grupami skazanymi w polskim systemie penitencjarnym: aspekty prawne*, (Red.) KWIECINSKI, A., Warszawa 2013, s. 269.

⁴⁶ SZCZYGIEL, G. B. Kary długoterminowe a cele wykonywania kary pozbawienia wolności, In *Kary długoterminowe. Polityka karna. Wykonywanie. Warunkowe zwolnienia*, (Red.) GARDOCKA, T., Warszawa 2006, s. 222.

odňatia slobody. Odôvodnením výberu urobeného legislatívnymi ministrami sa zdá presvedčenie, že až po uplynutí tohto obdobia sa zviditeľňujú pravdivé problémy nedeliteľne spojené vykonávaním dlhodobého odňatia slobody voči najviac demoralizovaným členom spoločenstva, ktorí porušujú najdôležitejšie pravidlá života spoločnosti a prijaté právne normy. Navyše takéto obdobie je považované za vystačujúce na dosiahnutie prvých pozitívnych efektov realizovaného resocializačného procesu⁴⁷.

Záver

Uvedené úvahy dokazujú, že v oblasti tvorenia definícií dlhodobého trestu odňatia slobody existuje viacero rozličných koncepcií a tvrdení, ktoré smerujú k správne definovaniu jej rozsahu adekvátneho k závažnosti spáchaného činu a významu páchatelom zničených hodnôt chránených právnymi normami. Rozdiely vznikajúce v spôsoboch interpretácie pojmu dlhodobých trestov sú určite spôsobené mnohými hodnotiacimi kritériami a v rozhodujúcej miere boli závislé od skúsenosti, dĺžky obdobia výskumnej práce venovanej tematike vykonávania trestu odňatia slobody a tiež možnosti priamej spolupráce s odsúdenými a poznania možností realizácie nápravných opatrení v ústavoch na výkon trestu.

Opisovaným trestom sa totiž udeľuje charakter výnimočnosti vzhľadom na skutočnosť, že všeobecne rešpektované právne normy obsahujú mnohé odlišnosti od všeobecne platných pravidiel na vykonávanie trestov izolácie, vzťahujúce sa výlučne na najprísnejšie tresty, zvlášť v oblasti ich udeľovania, vykonávania, možností ich zmierňovania alebo podmieneného predčasného prepustenia.

Literatúra

- DĄBKIEWICZ, K., 2013, *Kodeks karny wykonawczy – komentarz*, Warszawa, vyd. LexisNexis, ISBN 978-83-7806-973-7.
- DWORZECKI, J., 2014, Systém elektronického dohľadu ako alternatívna forma výkonu trestu odňatia slobody mimo penitenciárnych zariadení. Skúsenosti v Poľskej republike, In *Terciárna prevencia v širšom sociálnom kontexte*, (Red.) KIŠŠOVÁ, M., ONDICOVÁ, M., Bratislava, vyd. Akadémia Policajného zboru, ISBN 978-80-8054-593-2.
- GARDOCKI, L., 2010, *Prawo karne*, Warszawa, vyd. C. H. BECK, ISBN 978-83-2551-956-8.
- HOŁDA, Z., 2012, Wykonywanie kary pozbawienia wolności, In *Prawo karne wykonawcze*, (Red.) HOŁDA, J., HOŁDA, Z., ŻÓRAWKA, B., Warszawa, vyd. Wolters Kluwer, ISBN 83-74-444-27-4.
- JANISZEWSKA-TALAGO, E., 1980, *Wykonywanie kar długoterminowego pozbawienia wolności*, Warszawa, vyd. Wydawnictwo Prawnicze, ISBN 83-21-900-63-1.
- KUĆ, M., GAŁAZKA, M., 2013, *Prawo karne wykonawcze*, Warszawa, vyd. C. H. BECK, ISBN 978-83-2555-229-9.
- LELENTAL, S., 2014, *Kodeks karny wykonawczy: komentarz*, Warszawa, vyd. C. H. BECK, ISBN 978-83-2556-332-5.
- MAREK, A., *Prawo karne*, 2011, Warszawa, vyd. C. H. BECK, ISBN 978-83-2552-753-2.
- MROZEK, K., 2013, Skazani na kary długoterminowe w polskich jednostkach penitencjarnych, In *Postępowanie z wybranymi grupami skazanymi w polskim systemie penitencjarnym: aspekty prawne*, (Red.) KWIECIŃSKI, A., Warszawa.

---

⁴⁷ MROZEK, K. Skazani na kary długoterminowe w polskich jednostkach penitencjarnych, In *Postępowanie z wybranymi grupami skazanymi w polskim systemie penitencjarnym: aspekty prawne*, (Red.) KWIECIŃSKI, A., Warszawa 2013, s. 270.

- RODAKIEWICZ, W., 2007, Rodzaje i typy zakładów karnych w polskim systemie penitencjarnym, In *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, (Red.) BOGUNIA, L., Warszawa.
- SIENKIEWICZ, Z., 2010, Pojęcie oraz cele kary kryminalnej, In *Prawo karne materialne część ogólna i szczególna*, (Red.) BOJARSKI, M., Warszawa.
- SKIBA, F., 2013, *Duże miasta i ich problemy społeczne*, „Przegląd Policyjny“, Szczytno, č. 1(109), wyd. WSPOL, ISSN 0867-5708.
- SZCZYGIEŁ, G. B., 2006, Kary długoterminowe a cele wykonywania kary pozbawienia wolności, In *Kary długoterminowe. Polityka karna. Wykonywanie. Warunkowe zwolnienia*, (Red.) GARDOCKA, T., Warszawa.
- TYSZKIEWICZ, L., 2010, Kara i ewolucja środków penalnych, In *Prawo karne część ogólna, szczególna i wojskowa*, (Red.) DUKIET-NAGÓRSKA, T., Warszawa.
- WRÓBEL, W., ZOLL, A., 2010, *Polskie prawo karne-część ogólna*, Kraków, wyd. Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, ISBN 978-83-2401-351-7.
- Vyhláška z 23. augusta 2003 vo veci organizačného poriadku vykonávania trestu odňatia (Zb. zák. z 2003, č. 152, položka 1493).
- Zákon z 19. apríla 1969 – Vykonávací trestný zákonník (Zb. zák. z 1969, č.13, položka 94, s neskoršími zmenami).
- Zákon zo 6. júna 1997 – Vykonávací trestný zákonník (Zb. zák. z 1997, č. 90, položka 557, s neskoršími zmenami).
- Zákon zo 6. júna 1997 – Trestný zákonník (Zb. zák. z 1997, č. 88, položka 553, s neskoršími zmenami).

Keywords: the criminal law, imprisonment, Poland.

Summary

The issue of imprisonment causes a lot of discussion. The article describes the legal standards that relate to the issues in Poland. Author describes the objectives of imprisonment, types of prisons and the polish system of imprisonment.

Janusz Bryk, PhD.
Vysoká škola Polície v Szczytnie (Poľsko)
Fakulta verejnej správy
e-mail: j.bryk@wspol.edu.pl

Recenzent: JUDr. Ladislav Balún